

Remissvar på "En utvecklingsplan för kulturen i Södertälje 2017-2021" från Wendelas Vänner, förvaltare av Wendela Hebbes Hus, "Hebbevillan" .

Vi har med intresse läst Eric Sjöströms utredning och finner den korta beskrivningen av vår verksamhet i stort sett rättvisande och adekvat.

Vi delar upp vårt remissvar i tre delar

1. Allmänna synpunkter på utredningen.
2. Kort introduktion till Wendelas Vänner och Hebbevillan och bakgrunden till vår kontakt med Kultur och Fritidsförvaltningen
3. Utredningens förslag om Wendelas Vänners samverkan med Torekällberget.

Allmänna synpunkter

Inventeringen av kulturaktörer visar på en bredd i kulturutbudet som vi som Södertäljebor kan känna oss stolta över. Mycket beror det på de ideella insatser som håller kulturlivet igång.

Ändå är det en hel del som fattas i den beskrivningen. Varför är inte Södertälje konstnärskrets med, en sammanslutning som just i år firar 60-årsjubileum? Eller en annan väletablerad aktör på samma område - Södertälje konstförening. Och stans rika musikliv - Kammarmusikföreningen, Södertäljeoperan, Orkesterföreningen liksom det generösa musikutbud som erbjuds i Sankta Ragnhilds kyrka och även andra kyrkor. Därtill kommer flera fristående körer, däribland Kammarkören, Astrakören, Visst-kan-vi-sjungakören, Dur och Moll.

Positivt är det att orkesterskolan El Sistema och dess samarbete med Kungliga Filharmonikerna nämns. Likaså är framgången för Berättarministeriet, en ungdomssatsning där kommunen samverkar med ideella krafter, något som imponerar. "Läsa för integration" som drivs tillsammans med Assyriska kulturföreningens kvinnosektion är ett liknande projekt som dock inte nämns i kulturplanen. Det når 80 barn i veckan och fick förra årets 5i12-pris. Kommunens satsning Kultur365 är bara att applådera!

Med viss förvåning noterar vi däremot de negativa omdömen som ges såväl Oktoberteatern som Torekällberget, två kulturinstitutioner i stan som har lyskraft långt utanför Södertäljes gränser.

Södertälje kommun säger i olika målbeskrivningar att man vill satsa hårt på barn- och ungdomsverksamhet. Är det någon institution som gör det så är det väl just Torekällberget, Södertäljes friluftsmuseum. En rekreationsplats för barnfamiljer ur både infödda och invandrade grupper. Dessutom stadsmuseum och en fantastisk miljö som speglar ett liv i Södertäljes både stads- och landsbygdshistoria.

"Södertälje teateramatörer (STA) har starkt stöd från kulturlivet", skriver utredaren - och vi kan bara hålla med. En viktig verksamhet som engagerar många. Det är glädjande att kommunen nu hjälper till att lösa de husvilla teateramatörernas lokalfråga.

Men det starka stödet från kulturlivet gäller verkligen också Oktoberteatern. Bland annat hade vi väntat oss att teaterns satsning på att utbilda invandrarungdomar till skådespelare och ofta engagera hela deras familjer skulle nämnas som en satsning på

integration, just det som efterlyses av så många. Förvånande är det att omdömena i denna utredning går helt på tvärs med två tidigare utredningar gällande Oktoberteatern, Håkan Sandhs och Per Lysanders. De är inte nämnda. Är de överhuvudtaget invävda i totalomdömet?

Vad man också kan efterlysa när det gäller verksamheter som får kommunal finansiering eller delfinansiering är ett resonemang om resurstilldelning kontra utfall i jämförelse med motsvarande institutioner på andra håll.

Vi är många som är engagerade i kulturlivet i Södertälje, ideellt och/eller kommersiellt. Vi har många kontakter inbördes och har nu bildat ett kulturnätverk där kulturaktörer inbjuds vara med. Hittills har representanter för 16 olika kulturverksamheter anmält sig och vi kommer att ha regelbundna träffar med ambulerande värdskap efter den första som hölls i Hebbevillan i oktober. Närmast på Oktoberteatern den 28 november. Samarbete, inte konkurrens, är vad vi vill medverka till.

Ett första steg till sådant nätverkande togs redan för tio år sedan när LT skruvade ned sina ambitioner, drog in kulturchefstjänsten och slutade bevaka kulturevenemang på det sätt man tidigare gjort. Helena Cronholm från Enhörnakören tog initiativet till ett nätverk och mötena hölls i Hebbevillan. Ett resultat var att en kulturtidning på nätet startades med Ingrid Sjökvist och Göran G Johansson i redaktionsledningen, Kulturdelen.nu som drivs ideellt av professionella journalister. Ett annat resultat är att facebookgruppen Kulturnätverket i Södertälje drogs igång med från början 4 medlemmar, numera över 300. Där görs ett försök att göra just det som Eric Sjöström efterlyser i utredningen – att samordna och hålla varandra och allmänheten informerade om olika evenemang och satsningar inom kulturområdet i stan. Såväl kommunen som både kommersiella och ideella aktörer använder flitigt denna möjlighet att informera om sin verksamhet. Nästa steg vore en samordnande evenemangskalender – något som Kultur och fritidskontoret skulle kunna åstadkomma i samverkan med Destination Södertälje helt i linje med Eric Sjöströms förslag om samverkan.

Ett förslag från oss i Wendelas Vänner som framfördes vid träffen om kulturplanen på Café Blå i juni med Eric Sjöström och kulturchefen Staffan Jonsson är att kommunen engagerar sig i att tillsammans med oss kulturaktörer utbilda skolungdomar, t ex från de estetiska linjerna i gymnasiet, att bli kulturguider under sommarlovet. Vi kulturaktörer åtar oss att utbilda dem i ett slags ambulerande kulturkurs under vårterminen eller hela läsåret som ordnas hos resp kulturaktör eller en grupp av sådana ett antal eftermiddagar eller kvällar - t ex Wendela Hebbes Hus, Torekällberget, Kulturhistoriska föreningen, Kretsen på Orionkullen, Södertälje konstförening i gamla Rådhuset, Saltskog gård, Oktoberteatern, Nova, Biblioteket med Konsthallen, Kulturskolan, Ejdern etc. ABF skulle kunna hålla ihop kursen administrativt. Kommunen, via arbetsförmedlingen, reserverar och finansierar ett antal sommarjobb enligt samma princip som andra skolungdomar utlovas fyra veckors betalt sommarjobb.

Förutsättningen är genomgången kurs och certifikat som Södertälje kulturguide. Kommande år skulle de kunna medverka till att lära upp nya guider. På sitt sätt skulle de då kunna bli ett slags ambassadörer för Södertälje. Ett snarlikt projekt som drivits som pilotprojekt är Sveriges hembygdsförbunds ungdomsprojekt som i några olika lokalavdelningar bl a Vårby-Fittja Hembygdsförening, genomförde en utbildning av "unga hembygdsambassadörer" som avslutades med att de fick diplom. Läs mer på www.hembygd.se/hembygdsambassador

2. Kort bakgrund om Hebbevillan

Från och med den 1 januari nästa år blir Hebbevillan och Wendelas Vänner sannolikt en angelägenhet för Kultur och Fritidsnämnden. Vårt 13-åriga kontrakt med Telge Fastigheter går då ut. Hebbevillan får ett positivt omnämnande av Eric Sjöström i hans kulturplan och vi hoppas att vi kommer att bli ett positivt inslag i nämndens galleri av föreningar.

Idag vet inte så många av dagens invånare, inte heller kommunalpolitiker, hur det gick till när Hebbevillan blev en kommunal angelägenhet och ett betydelsefullt arbetsmarknadsprojekt. Därför berättar vi nedan kort om vår historia med särskild poängtering av den kommunala anknytningen.

Wendelas Vänner bildades 1983 som en aktionsgrupp för att rädda den gamla Hebbevillan som låg inklämd på Astras industriområde. Där i idyllen vid Snäckviken hade Wendela Hebbe, Aftonbladsjournalist och författare, och dottern Signe Hebbe, operasångerska och teaterpedagog, mellan åren 1863 och 1888 sin sommarbostad. Båda var nationellt välkända kulturpersonligheter och förgyllde somrarna för Södertäljeborna. Husgåvan kom från den välkände "Aftonbladskungen" Lars Johan Hierta, som hade en "oäkta" son – Edvard Faustman – med Wendela Hebbe.

Efter en lång kamp av föreningen, som vi inte behöver gå in på här, blev huset antikvariskt nedmonterat under överinseende av Göran Gelotte, fortfarande välkänd i våra kretsar. I nästan tio år låg huset, ordentligt beskrivet, och småruttnade under en presenning på ett industriområde. Under mitten av 1990-talet rådde stor arbetslöshet och olika arbetsmarknadsprojekt prövades. Föreningen hade praktiskt taget gett upp hoppet om att rädda huset.

Då ganska plötsligt hände något. Man ville göra Hebbevillan till ett arbetsmarknadsprojekt. Byggmästareföreningen, byggfacket, Södertälje kommun, Arbetsmarknadsmyndigheterna, Landstinget och inte minst vi i Wendelas Vänner blev överens. Nu gick allt med rasande fart. Ett arbetsmarknadsprojekt skapades för utbildning av byggnadsarbetare (murare, målare, finsnickare, tapetserare m fl) i 1800-talsbyggande. Den 8 augusti 1994 överlät föreningen formellt "resterna av timmerstommen" samt "erforderliga ritningar" till kommunen för återuppförande i kv Sirius. Wendelas Vänner klarade sitt åtagande att finansiera första etappen på drygt 1 miljon kronor varav 500 tkr var ett prestigefyllt bidrag från Boverket i Karlskrona ur en fond för bevarande av äldre hus.

Byggherren dvs kommunen beslöt att starta projektet och den 27 april 1995 ägde första byggmötet rum. Sedan rullade det på i tre års tid. Sammanlagt ett 80-tal arbetslösa byggnadsjobbare fick längre eller kortare utbildningar i Hebbevillan och Mälsåkers slott, som pågick samtidigt. Två utbildningsföretag, Ebbalunds Hantverksskola och Morgondagens Minnen gjorde utmärkta jobb. Flera arbetslösa byggjobbare har vittnat efteråt vid besök i huset om för dem viktiga och ibland avgörande kurser.

I maj 1998 kunde så Wendela Hebbes gamla hus med restaurang i bottenvåningen och museum i övervåningen återinvigas med pompa och ståt. Under de närmaste åren fick kommunen åtnjuta en hel del revenue av sitt arbetsmarknadsprojekt och vi hade många besökare från hela landet.

Bygget var klart. Nu gällde det vad huset skulle användas till. Det blev rätt snart klart vad husets inriktning skulle vara - ett museum som återskapade Wendela och Signe Hebbes 1800-talsmiljö, därtill en satsning på en programverksamhet som betonar musik, journalistik, teater, litteratur. En titt på det hundratal program vi gjort genom åren visar att det är en satsning som gått hem hos publiken och gjort detta lilla kulturhus känt långt utanför Södertäljes gränser. Varje vår och sommar kommer dessutom stora grupper från föreningar runt om i landet och guidas i museet av oss från föreningen som, förstås, arbetar ideellt. Detta kombinerat med lunch eller kaffe i restaurangen i husets nedervåning.

Förvaltningen av huset då?

1993 skrev Samhällsbyggnadskontoret ett 13-årigt hyresavtal med Wendelas Vänner, som innebar att föreningen skulle betala alla fasta och rörliga kostnader för fastigheten men inte ränta eller amortering på något fiktivt kapital. De fasta kostnaderna skulle betalas genom en hyra till kommunen på 75 tkr om året (nu ca 85 gm indexuppr.). De rörliga kostnaderna (el, vatten, värme, sophämtning) betalas i huvudsak genom restaurangens verksamhet.

Men - utan att vi informerades blev året därpå det kommunala bolaget Telge Fastigheter (TF) vår hyresvärd - detta i samband med att större delen av kommunens fastighetsbestånd överläts till dotterbolaget. Ett fiktivt värde på huset och tomten sattes (enligt uppgift 2,5 miljoner) och plötsligt blev vi i bolagets bokföring en förlustpost. Om detta visste vi inget på många år eftersom ingen informerade oss.

Så i början av 2015 fick föreningen en hyreslapp från Telge Fastigheter (TF) om en ny hyra under den nya avtalsperioden från 1 januari 2016. **Den innebar en nästan fyrdubbling av hyran från nuvarande ca 85 tkr pr år till 320 tkr pr år.** Nu skulle man tydligen komma till rätta med den "förlustbringande affären".

Vi ansåg det naturligtvis vara bortitok och fick till stånd mycket positiva möten med såväl TF:s VD LiseLott Nilsson som med Kultur- och fritidsnämndens ordförande Anna Bohman. Ett första möte med Kultur och Fritidsförvaltningen den 13 maj 2015

bådade gott. I våra egna noteringar står att "olika alternativ dryftades" och att vi fick intrycket av att utredningsmannen fanns på plats. Noteringar utlovades men det kom inga. En utredningsman skulle ta tag i saken men någon utredningsman har inte syns till.

Ändå känner vi oss ganska trygga. Vi vet att Föreningsrådet vill skriva avtal med oss, vi har Staffan Jonssons mailord "vi kommer att lösa situationen" och vi vet att Anna Bohman har kämpat tappert för oss på sitt håll.

Vårt intryck efter det långa samtalet med utredaren Eric Sjöström och med ett stort antal föreningar i stan blir dock att långbänken på Kultur- och Fritidsförvaltningen är längre än den skulle behöva vara. "Och medan gräset gror dör kon", skulle man också kunna uttrycka det. För under den långa väntan blir dels vi kulturarbetare som håller igång verksamheten allt äldre och får svårt att nyrekrytera krafter som kan ta vid när vi slutar, dels får restaurangen som vi i alla år haft ett bra samarbete med svårt att planera, förbättra, rekrytera personal. Detta leder vidare till en viktig sak i utredningen som vi tar upp till slut:

Samverkan med Torekällberget

Eric Sjöströms förslag till kulturplan har två mycket positiva stycken om föreningen. "Jag anser dock att den nuvarande organisationen inte är optimal på längre sikt, eftersom den idag bygger på helt ideella krafter". Han vill bli se Hebbevillan som en "centrumfilial" till Torekällberget. En gång på 1980-talet var det faktiskt på tapeten att flytta Hebbevillan till Torekällberget. Tillkallad expert tyckte dock att huset var för brett och vägen från Snäckviken för slingrig och för mycket uppförsbacke.

I Wendelas Vänner är vi mycket tilltalade av tanken på något slags samordning med Torekällberget. Vi har formulerat idén själva bli i ett mail till Staffan Jonsson den 13 oktober 2015. På Torekällberget finns den kulturhistoriska och museala kunskap om gamla hus, som vi saknar. Vårt museum är visserligen från början professionellt designat av Inga Lewenhaupt, en gång chef för Sveriges Teatermuseum, men 20 år är en lång tid i den moderna museala världen.

Vi har ju också, som alla vet, ett gemensamt 1800-talsfokus. Vårt utomordentliga läge vid kanalen och slussen med alla tusentals sommarbåtar gör också att vi skulle kunna bli en viktig replipunkt för Torekällberget.

Sammanfattningsvis – Kulturplanen är en viktig startpunkt för tätare och mer livlig samverkan både mellan kommunen och kulturaktörerna, mellan kulturaktörerna inbördes och förhoppningsvis också som en stark markering av kulturens nödvändiga plats inom den verksamhet som kommunen stödjer eller bedriver.

Södertälje den 16 november 2016

För styrelsen i Wendelas Vänner

Per Eric Mattsson (ordf)

Ami Lönnroth (vice ordf)